29.08.2019

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asiantuntijakuulemispyyntö liittyen hallituksen vuosikertomukseen 2018

STM:N LAUSUNTO LIITTYEN HALLITUKSEN VUOSIKERTOMUKSEEN 2018 JA EDUSKUNNAN LAUSUMAAN EV 24/2005 VP

Vanhemmuudesta työnantajalle aiheutuvien kustannusten jakaminen yhteisvastuullisesti kaikkien työnantajien kesken (HE 195/2004 vp – EV 24/2005 vp)

Kustannukset ja miten niitä korvataan

Perhevapaista aiheutuu työnantajille suoria ja epäsuoria kustannuksia. Suoria kustannuksia ovat raskauden aiheuttamista sairauspoissaoloista aiheutuvat kustannukset, palkkakustannukset perhevapaan ajalta sekä vapaan ajalta kertyneen vuosiloman kustannukset. Lisäksi palkkakustannuksia syntyy työntekijän tilapäisen hoitovapaan (vapaa alle 10 v. lapsen sairastamisen vuoksi). Epäsuoria kustannuksia syntyy mm. perhevapaan ajalle rekrytoitavasta sijaisesta. Yksittäiselle työnantajalle aiheutuvien kustannusten määrä vaihtelee huomattavasti.

Työnantajan palkkakustannuksia korvataan maksamalla vanhempainpäiväraha työnantajalle palkallisen äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan ajalta. Lisäksi vapaan ajalta kertyneen vuosiloman vuosilomapalkka sivukuluineen korvataan työnantajalle täysimääräisesti.

Lisäksi työnantajille perhevapaista aiheutuvia kustannuksia korvataan 2500 euron perhevapaakorvauksella, joka tuli käyttöön 1.4.2017. Korvaus on suunnattu naispuolisten työntekijöiden työnantajille. Välillisesti korvauksen tavoitteena on parantaa naisten tasa-arvoista kohtelua työmarkkinoilla ja edistää työllistymistä.

Vanhempainpäivärahat, vuosilomakustannuskorvaus sekä perhevapaakorvaus rahoitetaan sairausvakuutuksen työtulovakuutuksesta. Työtulovakuutus rahoitetaan valtion osuudella, työnantajien sairausvakuutusmaksuilla sekä palkansaajien ja yrittäjien päivärahamaksuilla. Työtulovakuutuksen rahoitukseen osallistuvat siis kaikki työnantajat ja työntekijät.

Perhevapaiden uudistaminen

Perhevapaiden jakautuminen nykyistä tasaisemmin molempien vanhempien kesken on nähty merkittävänä keinona paitsi edistää naisten työmarkkina-asemaa myös jakaa vapaista aiheutuvia kustannuksia tasaisemmin molempien vanhempien työnantajien kesken.

Vanhempainpäivärahajärjestelmää on vuosien varrella kehitetty siten, että isyysrahapäivien lukumäärää on lisätty useampaan kertaan. Isyysrahapäivien käytössä onkin tapahtunut kasvua, joskin edelleen suurin osa isistä jättää käyttämättä ainakin osan isyysrahapäivistä ja 25 prosenttia ei käytä

lainkaan isyysrahaa. Sen sijaan vanhempainrahapäivien käytön osalta muutosta ei ole tapahtunut; vain pari prosenttia isistä saa vanhempainrahaa. Samoin kotihoidon tuen saajista yli 90 prosenttia on naisia.

Pääministeri Juha Sipilän hallitus aloitti perhevapaauudistuksen valmistelun syksyllä 2017. Tuolloin uudistuksen tavoitteina oli muun muassa työelämän ja vanhemmuuden tasa-arvon lisääminen sekä tukijärjestelmän yksinkertaistaminen ja kehittäminen. Toisaalta reunaehdoiksi oli asetettu mahdollisuus jatkossakin hoitaa lasta kolmeen ikävuoteen saakka kotona, lisätä varhaiskasvatukseen osallistumista sekä vahvistaa työllisyysvaikutuksia. Uudistus piti myös toteuttaa julkisen talouden raamien puitteissa. Uudistuksen valmistelu lopetettiin alkuvuodesta 2018, koska todettiin, että edellä mainittuja tavoitteita ja reunaehtoja ei pystytty sovittamaan yhteen.

Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Tasa-arvoa parannetaan yhteiskunnan eri osa-alueilla ja erityinen huomio on työelämän ja perheiden tasa-arvon parantamisessa. Yhtenä keinona tavoitteen saavuttamiseksi on perhevapaauudistus. Hallitusohjelman kirjauksen mukaan:

> Toteutetaan yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa kunnianhimoinen ja perheiden hyvinvointia tukeva perhevapaauudistus. Tavoitteena on, että perhevapaat ja hoitovastuu jakautuvat perheissä tasaisesti molempien vanhempien kesken, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työelämässä vahvistuvat ja sukupuolten väliset palkkaerot pienenevät. Perheiden valinnan ja joustojen mahdollisuuksia perhevapaiden pitämisessä lisätään. Uudistus toteutetaan siten, että se kohtelee tasa-arvoisesti kaikkia, myös monimuotoisia perheitä ja huomioi yrittäjyyden eri muodot.
>
> Uudistus tulee toteuttaa niin, että äideillä ja isillä on yhtä paljon kiintiöityjä kuukausia. Isille kiintiöityjä ansiosidonnaisia vapaita pidennetään lyhentämättä äitien nykyisin käytettävissä olevaa osuutta. Lisäksi perhevapaiden tulee sisältää vapaasti valittava vanhempainvapaajakso. Molemmille vanhemmille maksetaan korotettua ansio-osaa nykyistä äitien osuutta vastaavasti.
>
> Uudistuksen tulee täyttää raskaussuojeludirektiivin ja työelämän tasapainodirektiivin vaatimukset.
>
> Kotihoidontuki jatkuu nykymuotoisena. Selvitetään mahdollisuus maksaa etuus suoraan lasta hoitavalle isovanhemmalle.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt perhevapaauudistuksen valmistelun. Uudistusta valmistellaan ensisijaisesti virkamiestyönä epävirallisessa kolmikantaisessa valmisteluryhmässä. Ryhmä on aloittanut työnsä 2.9.2019.

Neuvotteleva virkamies Eva Ojala